

PROSESSKRIV

til

Høyesterett

Oslo, 20. oktober 2026

Vår ref.: 326672-101

Sak 26-089062SIV-HRET

Ankende part 1: Norges Naturvernforbund
Mariboës gate 8, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Asle Bjelland, CMS Kluge Advokatfirma AS

Ankende part 2: Natur og Ungdom
Myrens verksted 3C, 0476 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Amund Noss, CMS Kluge Advokatfirma AS

Ankemotpart: Engebø Rutil and Garnet AS
Postboks 1, 6806 Naustdal

Prosessfullmektig: Advokat Marie Agerup Kildahl, Kvale Advokatfirma DA

Saken gjelder: Sakskostnader i miljøsaker – forholdet til Århuskonvensjonen

**CMS Kluge Advokatfirma
Stavanger**
Olav Kyrres gate 21, Herbarium
Postboks 277
4068 STAVANGER

Tel: 51 82 29 00
Fax: 51 82 29 01
E-post: post@cms-kluge.com

CMS Kluge Advokatfirma Oslo
Bryggegate 6
Postboks 1548, Vika
0117 OSLO

Tel: 23 11 00 00
Fax: 23 11 00 01
E-post: post@cms-kluge.com

CMS Kluge Advokatfirma Bergen
Allehelgensgate 2
Postboks 394 Sentrum
5805 BERGEN

Tel: 55 21 98 00
Fax: 55 21 98 01
E-post: post@cms-kluge.com

Organisasjonsnummer

913 296 117 MVA

Bank

9685.27.21690 (driftskonto)
8396.07.70946 (driftskonto EUR)
9685.27.21755 (klientmidler)
9685.27.54068 (eiendomsmegling)
SWIFT: HANDNOKK

1 INNLEDNING

Vi viser til saksforberedende møte 27. august og statens innlegg 1. oktober.

I dette prosesskrivet vil vi:

- Gi bemerkninger til statens innlegg. Bemerkningene gjelder Århuskonvensjonen art. 9 nr. 4 (punkt 2), Etterlevelseskomiteens praksis og statsmøtevedtak (punkt 3), EU-domstolens praksis (punkt 4), og forholdet til tvisteloven (punkt 5).
- Fremlegge bevis som belyser miljøorganisasjonenes økonomiske evne til å opptre som part i miljøraker (punkt 6).
- Avklare hvem som er prosessfullmektig for de ulike partshjelperne (punkt 7) og uttale oss om hvordan ankeforhandlingen bør gjennomføres (punkt 8).
- Korrigere en feil i påstanden (punkt 9).

2 ÅRHUSKONVENSJONEN ART. 9 NR. 4

2.1 Ordlyd, kontekst og formål

Staten har i sitt innlegg påpekt at konvensjonens ordlyd setter en ytre ramme for tolkningsfriheten. Miljøorganisasjonene er enige i dette utgangspunktet. Denne yttergrensen fastlegges ved at ordlydens ordinære betydning, kontekst og formål vurderes samlet.¹ Dersom ordlyden åpner for flere tolkningsalternativer, skal det tolkningsalternativet som i størst grad realiserer formålene bak konvensjonen, velges:

*«When a treaty is open to two interpretations one of which does and the other does not enable the treaty to have appropriate effects, good faith and the objects and purposes of the treaty demand that the former interpretation should be adopted».*²

Etter miljøorganisasjonenes syn stenger vilkåret «prohibitively expensive» for at tingretten og lagmannsretten samlet kunne idømme miljøorganisasjonene sakskostnader på 3,75 millioner kroner. *Ordlyden* tilsier at kostnadene ikke kan være så høye at de hindrer eller avskrekker allmennheten fra å bringe saken inn for domstolene. *Formålet* med Århuskonvensjonen, slik det fremgår av art. 1 og fortalen, underbygger dette.

Miljøorganisasjonenes syn underbygges også av *konteksten*. Uttrykket «prohibitively expensive» står i samme setning som kravet om «adequate and effective remedies», herunder midlertidig forføyning («injunctive relief»). Et rettsmiddel som i praksis ikke kan benyttes fordi kostnadsrisikoen er for stor, er verken adekvat eller effektivt. Videre krever art. 3 nr. 1 at partene etablerer og opprettholder «a clear, transparent and consistent framework to implement the provisions of this Convention». Kravet om et forutsigbart nasjonalt regelverk, som gjør at miljøorganisasjoner og andre aktører kan forutse hvilke kostnader de risikerer å pådra seg ved å representere miljøets interesser, har derfor støtte i konvensjonsteksten.

¹ Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia mot Kenya), Preliminary Objections, dom 2. februar 2017, ICJ avsnitt 64.

² International law commission (ILC), Report of the international law commission on the work of its eighteenth session, (1966) s. 219.

2.2 Travaux préparatoires (forarbeider)

Etter Wien-konvensjonen om traktatretten (VCLT) art. 32 kan konvensjonens «preparatory work» brukes til å bekrefte et tolkningsresultat etter VCLT art. 31. Det tidligste utkastet til Århuskonvensjonen påla partene å sikre at det ble gitt «appropriate fair and transparent provisions [...] with respect to costs involved».³ I et senere tekstforslag fra den femte arbeidsgruppesesjonen (juli 1997) ble behovet for å fjerne økonomiske hindringer trukket frem:

«Each Party shall ensure that information is provided to the public on access to administrative and judicial review and [should] [shall] encourage the provision of legal aid to the public in these procedures. [In order to further the effectiveness of the access to justice provisions contained in this article, each Party shall ensure that its courts may remove or reduce the financial barriers to individuals and NGOs exercising the rights of access to justice and seeking injunctive relief.]»⁴

Første gang formuleringen «prohibitively expensive» forekommer, er i åttende arbeidsgruppesesjonen (desember 1997):

«In addition and without prejudice to paragraph 1, the procedures referred to in paragraphs 1, 2 and 3 shall provide adequate and effective remedies, including injunctive relief as appropriate, and be fair, equitable, timely and not prohibitively expensive. Decisions under this article shall be given or recorded in writing. Decisions of courts, and whenever possible of other bodies, shall be publicly accessible.»⁵

Forarbeidene gir ingen uttrykkelig definisjon av «prohibitively expensive». Forhistorien illustrerer likevel at kostnadsregelen ble inntatt fordi det var et bevisst mål å fjerne økonomiske hindringer slik at allmennheten reelt kan føre miljøraker for domstolene. Dette understøtter at Århuskonvensjonen art. 9 nr. 4 må tolkes slik at ordlyden retter seg mot den virkningen kostnadene har på tilgangen til domstolene. Det mest formålsnære tolkningsalternativet er derfor at miljøorganisasjonene ikke kan idømmes sakskostnader i den størrelsesordenen de er idømt i foreliggende sak.

2.3 Århuskonvensjonen art. 3 nr. 8

Staten har i sitt innlegg vist til art. 3 nr. 8, men har bare gjengitt siste del av bestemmelsen. Nedenfor siteres hele bestemmelsen:

«Each Party shall ensure that persons exercising their rights in conformity with the provisions of this Convention shall not be penalized, persecuted or harassed in any way for their involvement. This provision shall not affect the powers of national courts to award reasonable costs in judicial proceedings».

³ Working Group for the preparation of a draft convention on access to environmental information and public participation in environmental decision-making, Draft Elements for the Convention on Access to Environmental Information and Public Participation in Environmental Decision-making (1996), UN doc. CEP/AC.3/R.1 s. 10.

⁴ Working Group for the preparation of a draft convention on access to environmental information and public participation in environmental decision-making, Report of the Working Group on its fifth session (juli 1997), UN doc. CEP/AC.3/10, annex V option II.

⁵ Working Group for the preparation of a draft convention on access to environmental information and public participation in environmental decision-making, Report of the Working Group on its eighth session (desember 1997), UN Doc. CEP/AC.3/16, annex I art. 9 avsnitt 4.

Lest i sin helhet viser bestemmelsen at setningen staten påberoper seg, er et forbehold knyttet til en vernebestemmelse mot straff, forfølgelse og trakassering av personer som fremmer miljøets interesser. Dette bekreftes av UNECEs gjennomføringsveileder (2014), som fastslår at art. 3 nr. 8 har et annet formål enn art. 9 nr. 4:

*«Paragraph 8 requires Parties to protect persons exercising their rights under the Convention. To some extent it reflects the so-called whistle-blower protection principle (based on the notion that someone “blows the whistle” to call the attention of the authorities to particular unlawful activities). As in many situations that involve openness and transparency and where economic interests are at stake, persons who take the risk of demanding that the rules be complied with and proper procedures followed may need to be protected from retribution. Paragraph 8 is a broadly worded provision which aims to prevent retribution of any kind».*⁶

Ettersom art. 3 nr. 8 forfølger andre formål, kan ikke bestemmelsen tas til inntekt for statens syn på rekkevidden av art. 9 nr. 4. Det bestrides heller ikke at nasjonale domstoler har en generell adgang til å idømme sakskostnader i sivile saker. Tolkningsspørsmålet Høyesterett skal ta stilling til, er hvor høye sakskostnader som er forenelig med art. 9 nr. 4.

2.4 Resultatforpliktelsen gjelder også utfallet i konkrete saker

Staten viser til at konvensjonen gir partene «*betydelig skjønn*». Det er riktig at art. 9 nr. 4 gir partene frihet til å velge fremgangsmåter og midler for å sikre at overprøvingen ikke er «prohibitively expensive». Som staten også erkjenner, er det likevel tale om en resultatforpliktelse. I UNECEs gjennomføringsveiledning står det følgende om art. 9 nr. 4:

*«While the Convention does not define the means for keeping the costs, if any, at an acceptable level, it imposes a very clear obligation on the Parties to ensure that the procedures are not prohibitively expensive. That is, the Convention sets an obligation of result, which allows the Parties great discretion in how to proceed, but limited discretion in what to achieve. When assessing compliance with this provision, the decisive issue is the outcome rather than how each Party ensures that the procedures remain at an acceptable cost. Although the phrase “not prohibitively expensive” is not very detailed, the obligation it conveys on Parties is straightforward and unconditional.»*⁷

Miljøorganisasjonene vil – i tråd med veiledningen fra UNECE – anføre at resultatforpliktelsen også handler om utfallet i konkrete saker. Når tingretten og lagmannsretten har idømt sakskostnader på samlet 3,75 MNOK, er resultatforpliktelsen etter Århuskonvensjonen art. 9 nr. 4 ikke oppfylt, selv om den nasjonale prosedyren valgt for å gjennomføre konvensjonsbestemmelsen hevdes å være tilstrekkelig.

⁶ UNECE, The Aarhus Convention: An Implementation Guide, 2. utgave (2014) s. 71.

⁷ UNECE, The Aarhus Convention: An Implementation Guide, 2. utgave (2014) s. 204.

3 ETTERLEVELSESKOMITEENS PRAKSIS OG STATSPARTSMØTEVEDTAK

3.1 Overordnede kommentarer

Praksis fra Århuskonvensjonens etterlevelseskommité (Compliance Committee, også omtalt som Århus-komiteen) må, som staten påpeker, betraktes som supplerende tolkningsmidler etter VCLT art. 32. Som staten erkjenner, vil vedtak i statspartsmøtene kunne «løfte [etterlevelseskomiteens uttalelse] fra å være et supplerende tolkningsmiddel fra et ekspertorgan til å kunne anses som en etterfølgende avtale eller etterfølgende praksis etter artikkel 31 nr. 3».⁸ Slik etterfølgende avtale eller praksis har ifølge systemet i VCLT større vekt som en rettskildefaktor enn komitépraksis ellers ville ha hatt.

Utgangspunktet er at etterlevelseskomiteens uttalelser og statspartsmøtevedtak må analyseres for å avgjøre om de gjelder tolkningen av konvensjonen. Det kreves ikke at ethvert premiss i statspartsmøtevedtaket er godkjent enkeltvis for å utgjøre etterfølgende avtale eller praksis. Eksempelvis ble CMA-vedtak (Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties) etter Parisavtalen ansett for å utgjøre etterfølgende avtale etter VCLT art. 31 nr. 3 bokstav a i *Klima-saken* for ICJ.⁹ Tilsvarende vil gjelde for statspartsmøtevedtak etter Århuskonvensjonen, nettopp fordi statspartsmøtevedtakene rutinemessig blir avsagt med konsensus og partene har muligheten til å komme med merknader til etterlevelseskomiteens funn.

3.2 Om Norges opptreden på statspartsmøtene

Som staten påpeker, vil godkjenning ved konsensus på statspartsmøtene ikke i seg selv være tilstrekkelig for at etterlevelseskomiteens uttalelser skal få status som etterfølgende avtale eller etterfølgende praksis etter VCLT art. 31 nr. 3. Det kreves en nærmere bevissthet om at vedtakelsen gjelder tolkningen av konvensjonen:

«The first sentence of paragraph 1 sets forth the principle that an “agreement” under article 31, paragraph 3 (a) and (b), requires a common understanding by the parties regarding the interpretation of a treaty. In order for that common understanding to have the effect provided for under article 31, paragraph 3, the parties must be aware of it and accept the interpretation contained therein. While the difference regarding the form of an “agreement” under subparagraph (a) and subparagraph (b) has already been set out in draft conclusion 4 and its accompanying commentary, paragraph 1 of draft conclusion 10 intends to capture what is common in the two subparagraphs, which is the agreement between the parties, in substance, regarding the interpretation of the treaty.»¹⁰

Miljøorganisasjonene vil fremheve at Norge ikke har hatt en passiv og ubevisst rolle på statspartsmøtene. Snarere gir Norges opptreden inntrykk av at staten ved Utenriksdepartementet har en annen rettslig forståelse av Århuskonvensjonen enn det staten ved Justis- og beredskapsdepartementet gir uttrykk for i innlegget som ble inngitt 1. oktober i vår sak. Særlig det sjette (2017), syvende (2021) og åttende (2025) statspartsmøtene er interessante for vår sak.

⁸ Prosesskriv fra staten 01.10.2026, s. 8.

⁹ Obligations of States in respect of Climate Change, advisory opinion, ICJ, 23 juli 2025, avsnitt 184-186. Se avsnitt 224 om vedtak 1/CMA.3 og vedtak 1/CMA.5.

¹⁰ International Law Commission (ILC), Draft conclusions on subsequent agreements and subsequent practice in relation to the interpretation of treaties, with commentaries, (2018) s. 75.

På det sjette statspartsmøtet uttalte Norge følgende:

«Norway supports draft decision VI/8f concerning compliance by the European Union with its obligations under the Convention as submitted to the Meeting of the Parties by the Bureau. The decision is drafted in accordance with the long-standing and consistent practice of the Meeting of the Parties to endorse the findings of the Compliance Committee and to recommend that the Party concerned take actions in accordance with the recommendations of the Committee.

We therefore regret that due to exceptional and unfortunate circumstances surrounding this matter it was not possible to reach consensus on this draft decision. Consensus is the main rule, it gives each Party an equal chance to influence decisions. In order to reach consensus all Parties have to engage in good faith and with the willingness to negotiate and compromise, while respecting their obligations of the Aarhus Convention.»¹¹

Videre uttaler Norge følgende på det syvende statspartsmøtet:

«Norway continues to support the long-standing and consistent practice of the Meeting of the Parties to endorse the findings of the Compliance Committee, to recommend to the Party concerned to take actions in accordance with the Committee's recommendations and to request the Committee to follow up on their implementation by the Parties concerned. The aim of this practice is to ensure that the Committee's role is respected and the rights and obligations under the Convention are fulfilled. The compliance mechanism of the Aarhus Convention is one of the strongest and most efficient among the mechanisms of environmental conventions. We should avoid actions that could weaken it and thus the rights provided by the Convention. If, in exceptional circumstances, the Meeting of the Parties is considering deviating from this practice, it should therefore be very carefully considered whether that is warranted and desirable, taking into account both the interest of the Parties, the Convention, its bodies and mechanisms and – not least – those depending on the rights of the Convention. The willingness of the Party concerned by the Committee's findings and recommendations to follow them up even if it, in an exceptional case, has requested time to analyse the implications and assess the options available, is important in this regard. The European Union has demonstrated that it remains committed to ensuring that it respects its international obligations under the Aarhus Convention and that it will follow up on the Compliance Committee's findings and recommendations even if it, in an exceptional case, has requested time to analyse the implications and assess the options available, and therefore was not willing to accept the obligation to follow up immediately. We note that the European Union, also with regard to this case, expresses such commitments and that it sets itself a time limit to do so and to come forward with measures, as appropriate, before the next session of the Meeting of the Parties in the light of the obligations of the European Union and its Member States under the Aarhus Convention and taking into account the rules of European Union law concerning State aid. We believe in the importance of making every effort to reach decisions by consensus and to avoid voting. Norway therefore believes that postponement of the part of the draft decision concerning case ACCC/C/2015/128 would be the best option. This is an exceptional circumstance and it should not set a precedent for any future decision-making. We do expect the European Union to follow up on its commitments, and the Compliance Committee should be requested to review the follow-up by the European Union on

¹¹ Meeting of the Parties to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, Report of the sixth session of the Meeting of the Parties (2017), UN doc. ECE/MP.PP/2017/2, avsnitt 64.

the matter and to report to the Meeting of the Parties accordingly. This should be reflected in the meeting report.»¹²

Til slutt reagerte Norge på det åttende statspartsmøtet på utsettelsen av å godkjenne et vedtak fra etterlevelseskomiteen:

«Representatives of several Parties, including Norway and Switzerland, the communicants and the Aarhus ECO Forum stressed that they were not convinced by those arguments. On the contrary, delegations considered that such proposals had not been substantiated as the Committee's procedures allowed for Parties' engagement throughout the preparation of findings. Proposals to postpone or fundamentally amend the Committee's findings represented a serious shift away from established practice. Such an approach risked weakening the very mechanism that ensured the Convention's credibility and effective implementation. Furthermore, the following issues were highlighted: the importance of safeguarding the Compliance Committee's independence and authority; the extraordinarily late raising of the issue – during the session – without having addressed the issue in the preparatory processes leading up to the meeting; and the importance of making every effort to reach decisions by consensus and to avoid voting. The speakers called for support for the long-standing and consistent practice of the Meeting of the Parties to endorse the Committee's findings, to recommend to the Party concerned to take actions in accordance with the Committee's recommendations, and to request the Committee to follow up on their implementation by the Parties concerned.»¹³

Sitatene viser et vedvarende mønster i Norges folkerettslige opptreden. I alle de tre statspartsmøtene har Norge fremhevet at etterlevelseskomiteens funn skal tillegges vekt, at komiteens uavhengighet og autoritet må vernes, og at den innarbeidede praksisen med å godkjenne komiteens funn ikke bør fravikes. Når Norge på den folkerettslige arenaen bevisst har stemt for funn som kritiserer sakskostnadsregler i andre land med lempeligere beløpsgrenser enn det som gjelder i Norge, fremstår det som inkonsekvent å hevde at de samme funnene skal tillegges vesentlig mindre vekt når Århuskonvensjonen art. 9 nr. 4 skal tolkes og anvendes i norske domstoler.

3.3 Krav om forutsigbarhet

Etter miljøorganisasjonenes syn, kan et krav om forutsigbarhet forankres i konvensjonsteksten. Dette kan utledes direkte av Århuskonvensjonen art. 3 nr. 1, der det oppstilles krav til «clear, transparent and consistent framework». Århuskonvensjonen art. 9 nr. 4 lest i sammenheng med art. 3 nr. 1 tilsier derfor at det gjelder et forutsigbarhetskrav for sakskostnadsregler. Etterlevelseskomiteens praksis underbygger det samme. I sak mot Storbritannia, ACCC/C/2008/33¹⁴ avsnitt 129 uttalte komiteen at den britiske sakskostnadsregelen om at taperen betaler («costs follow the event») i seg selv ikke er i strid med konvensjonen. Det avgjørende er hvilket utfall regelen gir i den enkelte sak:

¹² Meeting of the Parties to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, Report of the seventh session of the Meeting of the Parties (2021), UN doc. ECE/MP.PP/2021/2, avsnitt 57.

¹³ Meeting of the Parties to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, Report of the eighth session of the Meeting of the Parties (2025), UN doc. ECE/MP.PP/2025/2, avsnitt 45.

¹⁴ Behandlet på fjerde statspartsmøte (2011), beslutning IV/9j; femte statspartsmøte (2014), beslutning V/9n; sjette statspartsmøte (2017), beslutning VI/8k; syvende statspartsmøte (2021), beslutning VII/8s.

«The Committee considers that the “costs follow the event rule”, contained in CPR rule 44.3 (2), is not inherently objectionable under the Convention, although the compatibility of this rule with the Convention depends on the outcome in each specific case and the existence of a clear rule that prevents prohibitively expensive procedures.»

Som komiteen er inne på i samme og påfølgende avsnitt, hadde Storbritannia ordninger for å begrense den økonomiske risikoen som følger av prinsippet om at taperen betaler. Det avgjørende i saken var at det manglet klare retningslinjer for hvordan domstolene skulle bruke disse ordningene for å holde sakskostnadene på et akseptabelt nivå, se avsnitt 135:

«The Committee concludes that, despite the various measures available to address prohibitive costs, taken together they do not ensure that the costs remain at a level which meets the requirements under the Convention. At this stage, the Committee considers that the considerable discretion of the courts of England and Wales in deciding the costs, without any clear legally binding direction from the legislature or judiciary to ensure costs are not prohibitively expensive, leads to considerable uncertainty regarding the costs to be faced where claimants are legitimately pursuing environmental concerns that involve the public interest.»

Etter miljøorganisasjonenes syn kaster disse uttalelsene lys over hvordan konvensjonsforpliktelsene skal tolkes. Uttalelsene har overføringsverdi til andre land. I Norge er også hovedregelen at taperen betaler, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd. Tvisteloven har også bestemmelser om unntak fra hovedregelen. Likevel gir tvisteloven, slik det er anført i anken, domstolene så stor skjønnsmessig frihet at det er vanskelig å forutse hvilke sakskostnader miljøorganisasjonene vil bli sittende igjen med. Sakskostnadsnivået er dermed ikke forutsigbart for noen av partene.

I sak mot Italia, ACCC/C/2015/130¹⁵, presiserte komiteen at konvensjonen ikke krever at partene skal kunne forutse sakskostnadene ned til siste euro. Det må likevel stilles et visst krav til forutsigbarhet, jf. avsnitt 117:

«Parties are not expected to ensure that prospective litigants can predict their costs down to the last euro if their action fails: by definition, litigation involves a number of imponderables. Needless to say, the Committee attaches the utmost importance to the principles of fairness and equity, in keeping with the requirements of article 9 (4) of the Convention.»

Også i denne saken var problemet at den valgte nasjonale løsningen ga domstolene stor skjønnsfrihet, jf. avsnitt 118:

«Having said that, in the Committee’s view, the wide discretion conferred on the courts when deciding litigation costs leads to a lack of certainty and clarity regarding the costs that claimants will face when exercising their right to access to justice in environmental matters.»

Miljøorganisasjonene fastholder etter dette at konvensjonen har et krav om forutsigbarhet. Staten anfører at komiteuttalelsene, i hvert fall i saken mot Storbritannia, gjelder gjennomføringen av konvensjonen. Etter miljøorganisasjonenes syn gjelder uttalelsene i like stor grad hvordan nasjonale domstolene tolker og anvender konvensjonen i den enkelte sak. Som miljøorganisasjonene kommer tilbake til i punkt 5.1, er problemet i vår sak at konvensjonen ikke anvendes etter sitt innhold innenfor det handlingsrommet som de tilgjengelige gjennomføringsalternativene gir. Det er ikke noe i veien for at Høyesterett gir retningslinjer for hvordan konvensjonen skal tolkes, særlig fordi lovgiver i praksis har overlatt dette til domstolene.

¹⁵ Behandlet på det syvende statspartsmøte (2021), beslutning VII/8j.

3.4 Beløpsnivåer som referanse for hva som vil være uoverkommelig dyrt

I anken varslet vi at miljøorganisasjonene ville fremlegge en nærmere oversikt over etterlevelseskomiteens praksis. Komitepraksis gir ingen fast beløpsgrense, men praksisen gir noen referansepunkter for hva som etter omstendighetene anses å være «*prohibitively expensive*»:

- ACCC/C/2012/77 (Storbritannia): 8 000 britiske pund, jf. avsnitt 74–75. Behandlet på det sjette statspartsmøtet (2017), beslutning VI/8k.
- ACCC/C/2014/111 (Belgia): 3 700 euro, jf. avsnitt 77. Behandlet på det sjette statspartsmøtet (2017), beslutning VI/8.
- ACCC/C/2015/130 (Italia): 10 054 euro, jf. avsnitt 46 og avsnitt 90–95. Behandlet på det syvende statspartsmøtet (2021), beslutning VII/8j.
- ACCC/C/2015/131 (Storbritannia): 5 000 britiske pund (individer) og 10 000 britiske pund (organisasjoner), jf. avsnitt 139 og avsnitt 151. Behandlet på det syvende statspartsmøtet (2021), beslutning VII/8s.
- ACCC/C/2016/142 (Storbritannia): 13 000 britiske pund, jf. avsnitt 101 og 104. Behandlet på det syvende statspartsmøtet (2021), beslutning VII/8s.

Til sammenligning er ERG i vår sak tilkjent 3 750 000 kroner for to instanser i en forføyningssak. I tillegg kommer miljøorganisasjonenes egne kostnader. Miljøorganisasjonene er ikke kjent med noe eksempel i komitépraksis på at et beløp i nærheten av dette er godtatt.

3.5 Objektiv og subjektiv vurdering

Det er riktig, som staten fremhever, at etterlevelseskomiteen ofte har en systemtilnærming. Komiteen undersøker da om den gjennomføringsmåten staten har valgt, oppfyller kravene i art. 9 nr. 4, jf. ACCC/C/2014/111 avsnitt 65. Komiteen undersøker imidlertid også om «costs of procedures under article 9 of the Convention are prohibitively expensive in a specific case», jf. ACCC/C/2014/111 avsnitt 74. Konvensjonen kan med andre ord anvendes på konkrete saker.

Som ordlyden «prohibitively expensive» gir anvisning på, må det foretas en helhetsvurdering. Både objektive og subjektive elementer inngår i helhetsvurderingen, jf. ACCC/C/2012/77 avsnitt 72:

«In determining whether the cost of judicial proceedings is prohibitively expensive the costs borne by the party concerned as a whole must be assessed. Moreover, such an assessment should involve both objective and subjective elements.»

Utgangspunktet er saksøkerens økonomi. Komiteen vurderer først om de samlede kostnadene, sett i lys av saksøkerens økonomiske situasjon, ville hindret saksøkeren i å gå til sak.¹⁶ For miljøorganisasjoner er det relevant å se hen til medlemskontingentens størrelse, antall medlemmer og hvor store ressurser som er satt av til rettslige skritt.¹⁷ Videre skal det legges tilstrekkelig vekt på at saken gjelder allmennhetens interesse.¹⁸ Bakgrunnen for at det aktuelle søksmålet ble anlagt er også relevant.¹⁹

¹⁶ ACCC/C/2014/111 avsnitt 74.

¹⁷ ACCC/C/2014/111 avsnitt 74 og ACCC/C/2011/57 avsnitt 47.

¹⁸ ACCC/C/2008/33 avsnitt 134 og ACCC/C/2014/111 avsnitt 75.

¹⁹ ACCC/C/2012/77 avsnitt 73.

Komiteen ser også på forhold utenfor den enkelte sak. Det kan tas i betraktning om klager fra organisasjoner vil bidra til at regelverket på det aktuelle livsområdet etterleves.²⁰ Kostnadenes avskrekkende virkning er også et viktig moment. De forventede kostnadene må ikke i praksis stenge ute alle eller nesten alle miljøorganisasjoner.²¹ Kostnadsnivået kan sammenlignes med andre saksområder i samme land,²² og med nivået i andre land.²³

Prosessuelle forhold spiller også inn. Det har betydning hvor langt saken har kommet, slik at store omkostninger tidlig i saken taler for brudd.²⁴ Det har betydning om klageordningen er enkel og tilgjengelig.²⁵ Det er også relevant om advokat er påkrevd.²⁶ Saksøkere skal ikke i praksis måtte være avhengige av pro bono-bistand.²⁷

Videre vurderes hvilke andre ordninger som finnes for å dempe kostnadene.²⁸ Det har også betydning om det finnes en adgang til å sette ned omkostningene ut fra partens økonomi, og om den brukes.²⁹ Endelig har komiteen understreket at «fairness» i art. artikkel 9 nr. 4 skal forstås ut fra saksøkerens ståsted, ikke motpartens.³⁰

4 EU-DOMSTOLENS PRAKSIS

Staten har bedt miljøorganisasjonene ta stilling til om det på nåværende tidspunkt gjelder EØS-forpliktelser om sakskostnader. Miljøorganisasjonene vil bemerke at formålet med ankesaken er å avklare innholdet i Århuskonvensjonens regler om sakskostnader. Det er behov for å korrigere dagens praksis i miljøsaker som omfattes av Århuskonvensjonen, uavhengig av om miljøsaken også berører en EØS-forpliktelse.

Miljøorganisasjonene vil imidlertid bemerke at EU-domstolens praksis om Århuskonvensjonen er en relevant rettskilde.³¹ EU-kommisjonens nyeste notat fra juli 2026 viser hvordan Århuskonvensjonen tolkes i EU-retten.³² Etterlevelsekomiteen har også vist til EU-domstolens praksis for å kartlegge konvensjonsforpliktelsene i Århuskonvensjonen. Et eksempel er ACCC/C/2008/32 part 1 (se særlig punkt III), der komiteen analyserte om EU-domstolens praksis kaster lys over tolkningen av Århuskonvensjonen eller om det gjelder en særskilt EU-forpliktelse.

²⁰ ACCC/C/2011/57 avsnitt 48.

²¹ ACCC/C/2014/111 avsnitt 76.

²² ACCC/C/2011/57 avsnitt 51.

²³ ACCC/C/2015/130 avsnitt 75.

²⁴ ACCC/C/2015/131 avsnitt 140–141.

²⁵ ACCC/C/2016/142 avsnitt 101.

²⁶ ACCC/C/2015/134 avsnitt 151.

²⁷ ACCC/C/2008/33 avsnitt 132.

²⁸ ACCC/C/2008/33 avsnitt 135.

²⁹ ACCC/C/2014/111 avsnitt 70.

³⁰ ACCC/C/2008/33 avsnitt 135 og ACCC/C/2012/77 avsnitt 72.

³¹ Se ICJ-statuttene art. 38 nr. 1 bokstav d som i praksis er godtatt som en beskrivelse av folkerettens kildelære.

³² Commission notice on access to justice in environmental matters, C/2026/3962, se punkt 5.

Staten anfører i prosesskrivet punkt 3.2 at EU-domstolens uttalelser om at det skal ses hen til både subjektive og objektive elementer ved vurderingen av sakskostnadsnivået, gir uttrykk for krav som følger av EU-rettslige prinsipper. Miljøorganisasjonene deler ikke dette synet, da etterlevelseskomiteen også viser til mange av de samme momentene, jf. gjennomgangen i punkt 3.5 ovenfor.

5 FORHOLDET TIL TVISTELOVEN

5.1 Forholdet mellom Århuskonvensjonen og tvisteloven

Staten anfører i prosesskrivets punkt 4 at Århuskonvensjonens krav kan ivaretas innenfor rammene av tvisteloven.

Det avgjørende for miljøorganisasjonene er å få avklart innholdet i den folkerettslige forpliktelsen etter Århuskonvensjonen art. 9 nr. 4. Om Århuskonvensjonens krav etterleves gjennom en ordinær tolkning av tvisteloven § 20-2 tredje ledd, ved å legge avgjørende vekt på presumsjonsprinsippet eller ved å konstatere motstrid etter tvisteloven § 1-2, er av mindre interesse for miljøorganisasjonene.

Staten fremhever at art. 9 ikke gir «individuelle og håndhevbare rettigheter» (manglende selvkraft) og at tilsvarende reguleringer i EU-direktiver ikke har direkte virkning. Denne diskusjonen er etter miljøorganisasjonenes syn helt uten interesse. Det følger eksplisitt av tvisteloven § 1-2 at loven «gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat». Dette innebærer at tvisteloven skal anvendes slik at folkerettsbrudd unngås. Det er ikke avgjørende om folkerettsregelen i seg selv gir individuelle og håndhevbare rettigheter. Høyesterett har i rekke saker lagt til grunn at tvisteloven skal anvendes i samsvar med våre folkerettslige forpliktelser. I disse sakene har det blitt vist til tvisteloven § 1-2, og det sondres ikke mellom forpliktelser med og uten selvkraft, se for eksempel HR-2023-582-U, HR-2023-1044-A, HR-2024-1948-A og HR-2025-1186-U.

5.2 Forholdet mellom EMK, Århuskonvensjonen og tvisteloven

Miljøorganisasjonene er enige med staten i at EMK art. 6 og Grunnloven § 95 ikke gir føringer for reglene om sakskostnader i miljøraker.

6 BEVIS

Miljøorganisasjonene har ikke innvendinger til statens dokumentfremleggelse.

For å belyse miljøorganisasjonenes økonomiske situasjon fremlegges:

Bilag 1: Naturvernforbundets årsregnskap for 2025

Bilag 2: Natur og Ungdoms årsregnskap for 2025

Som varslet i planmøtet, ønsker miljøorganisasjonene også å fremlegge partsforklaringer. Det foreligger lydopptak fra partsforklaringer om samme tema fra behandlingen av Førdefjord-saken i Borgarting lagmannsrett, men ERG var ikke part i den saken og ønsker ikke at det skal fremlegges transkripsjoner av disse opptakene. Det vil derfor bli innhentet nye skriftlige partsforklaringer. ERG vil deretter få anledning til å stille skriftlige tillegsspørsmål eller eventuelt begjære bevisopptak.

Miljøorganisasjonene anser praksis fra etterlevelseskomiteen og vedtak fra statspartsmøtet for å utgjøre rettskilder. Disse vil bli tatt inn i det juridiske utdraget. For ordens skyld opplyses det at kildene er tilgjengelige i FNs databaser.³³

7 PROSESSFULLMEKTIGER FOR PARTSHJELPERNE

Det er gitt samtykke til at følgende organisasjoner opptrer som partshjelpere i saken:

- 1) Den Norske Turistforening (org.nr. 979 469 241)
- 2) Spire (org.nr. 912 159 167)
- 3) Norsk Friluftsliv (org.nr. 971 262 834)
- 4) Hold Norge Rent (org.nr. 914 773 547)
- 5) Sabima (org.nr. 980 202 062)
- 6) NOAH – for dyrs rettigheter (org.nr. 971 275 510)
- 7) Besteforeldrenes klimaaksjon (org.nr. 998 636 779)
- 8) Forum for utvikling og miljø (org.nr. 971 274 646)
- 9) Framtiden i våre hender (org.nr. 970 221 115)
- 10) BirdLife Norge (org.nr. 970 089 748)
- 11) Norske Lakseelver (org.nr. 971 281 693)

Advokat Bjelland vil representere de fem første på listen. Advokat Noss vil representere de øvrige.

8 GJENNOMFØRINGEN AV ANKEFORHANDLINGEN

Begge parter har anket over lagmannsrettens sakskostnadsavgjørelse. Det må derfor avklares under saksforberedelsen om miljøorganisasjonene eller gruveselskapet skal holde det første innlegget.

Ettersom miljøorganisasjonenes anke er mest prinsipiell, vil det etter vårt syn være naturlig og hensiktsmessig at miljøorganisasjonene holder det første innlegget.

Vi legger til grunn at staten holder det siste innlegget. Staten har allerede gitt et omfattende skriftlig innlegg og vi antar derfor at statens muntlige innlegg vil være kortfattet. I realiteten opptrer staten som en partshjelper for gruveselskapet, og det bør skje en viss samordning mellom dem, slik at tidsfordelingen mellom de to sidene blir balansert.

³³ Statspartsvedtakene og tilhørende dokumenter er tilgjengelig på denne siden:
<https://unece.org/env/pp/aarhus-convention/mop>

Etterlevelseskomiteens praksis er tilgjengelig på denne siden:
https://unece.org/Compilation_of_CC_findings_29.08.2025_eng

9 KORRIGERING AV PÅSTAND

I planmøtet ble det påpekt at den subsidiære påstanden var ufullstendig.

Det nedlegges slik korrigert påstand:

Prinsipalt:

De ankende parter fritas for sakskostnader for tingrett og lagmannsrett.

Subsidiært:

Lagmannsrettens sakskostnadsavgjørelse for lagmannsretten og tingretten oppheves.

I begge tilfeller:

De ankende parter tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.

* * *

Oslo, 20. oktober 2026
CMS Kluge Advokatfirma AS

Asle Bjelland
advokat

Amund Noss
advokat